Erityisasiantuntija Mari Pajula

Talousvaliokunta keskiviikko 7.12.2022

Asia: HE 218/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kuluttajansuojalain, kuluttajansuojaviranomaisten eräistä toimivaltuuksista annetun lain 13 §: n ja oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:n muuttamisesta
https://www.eduskunta.fi/pdf/HE+218/2022

STM; ASIANTUNTIJALAUSUNTO; HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAEIKSI KULUTTAJANSUOJALAIN, KULUTTAJANSUOJAVIRANOMAISTEN ERÄISTÄ TOIMIVALTUUKSISTA ANNETUN LAIN 13 §:N JA OIKEUDENKÄYMISKAAREN 5 LUVUN 3 §:N MUUTTAMISESTA

Talousvaliokunta on pyytänyt sosiaali- ja terveysministeriöltä (STM) kirjallista asiantuntijalausuntoa koskien Hallituksen esitystä eduskunnalle laeiksi kuluttajansuojalain, kuluttajansuojaviranomaisten eräistä toimivaltuuksista annetun lain 13 §: n ja oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:n muuttamisesta.

Esityksen keskeiset ehdotukset ovat korkokaton laskeminen nykyisestä 20 prosentista 15 prosenttiin, korkokaton sitominen korkolaissa tarkoitettuun viitekorkoon, luottojen markkinointia koskevan sääntelyn tiukentaminen ja asiakkaan tunnistamisvelvollisuuden laajentaminen. Rahapelihaittojen ja velkaongelmien väliseen yhteyteen liittyvänä erityisenä toimena esitetään kieltoa yhdistää luoton käyttöä rahapelipalveluihin tai suunnata markkinointia kuluttajiin, joiden voidaan olettaa käyttävän luottoa rahapelipalveluihin. Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2023 jälkimmäisellä puoliskolla.

Sosiaali- ja terveysministeriö lausuu esitetyistä ehdotuksista erityisesti rahapelihaittojen ehkäisyn ja vähentämisen näkökulmasta. On kuitenkin tärkeää huomioida, että korkeakorkoiset kuluttajaluotot ovat liiketoimintaa, joka kohdistuu suuressa määrin haavoittuvassa asemassa oleviin henkilöihin. Nämä riskitekijät altistavat rahapeliongelmille, mutta yhdistyvät lisäksi laajalti muihin ihmisten terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta uhkaaviin ilmiöihin ja näistä aiheutuu myös merkittäviä taloudellisia kustannuksia yhteiskunnalle. Pitkäjänteinen velkaongelmien ehkäisy ja vähentäminen on tärkeää hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen sekä eriarvoisuuden vähentämisen kannalta (ks. myös Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden periaatepäätös sekä Päihde- ja riippuvuusstrategia).

Kohdennetut toimet rahapelaamisen ja kuluttajaluottojen yhteyteen ovat kannatettavia. Niiden lisäksi on tärkeää, että kuluttajaluottojen ja niiden markkinoinnin yleinen sääntely on riittävää.

Rahapeliongelmaan liittyvä luotonottokaan ei aina ole suoraan rahapelaamisen rahoittamista, vaan pelaamiseen kuluneiden rahojen paikkaamista luotolla.

Ehdotukset ovat oikeansuuntaisia ja kannatettavia rahapelihaittojen ehkäisyn sekä yleisemmin ylivelkaantumisen ja siihen kytkeytyvien ongelmien, kuten eriarvoisuuden vähentämiseksi. On hyvä, että esityksessä on otettu huomioon rahapelihaittojen ja ylivelkaantumisen erityinen yhteys.

Kuluttajaluottojen laadulla, saatavuudella ja saavutettavuudella arvioidaan olevan vaikutusta rahapelihaittoihin. Rahapelihaitat ja velkaantuminen kytkeytyvät tiiviisti toisiinsa ja korkeakorkoisten kuluttajaluottojen ottaminen on yleistä rahapeliongelmissa. Kuluttajaluottojen saatavuus ja saavutettavuus näyttävät vaikuttavan sekä määrällisesti että laadullisesti rahapelihaittoihin. On viitteitä siitä, että korkeakorkoisten kuluttajaluottojen ottaminen ja vakava-asteisten pelihaittojen esiintyminen kytkeytyvät toisiinsa.

Esitettyjen muutosten vaikutukset riippuvat osaltaan siitä, miten niiden toteutumista kyetään valvomaan. Säännösten toteutumisen valvonta ja sanktiot niiden noudattamatta jättämisestä vaikuttavat olennaisesti siihen, miten muutoksilla voidaan saavuttaa niille asetetut tavoitteet. Esitettyjen muutosten vaikutuksia on tärkeää seurata ja arvioida tarvetta jatkotoimille. [1] Jatkotyössä on tärkeää tarkastella kokonaisuutena ylivelkaantumisen torjuntaan liittyviä toimia, jotka ovat osaltaan tärkeitä osana pelihaittojen ehkäisyä (mm. laki positiivisesta luottotietorekisteristä 239/2022 ja yksityishenkilön velkajärjestelyä koskevan lainsäädännön muutokset (HE 238/202 vp)).

Tarve tehostaa rahapelihaittojen ehkäisyä ja vähentämistä on tunnistettu laajasti yhteiskunnassa ja pääministeri Marinin hallituksen ohjelma edellyttää toimia rahapelihaittojen ehkäisemiseksi. Tehokas rahapelihaittojen ehkäisy ja vähentäminen puolestaan edellyttää laaja-alaista ja monipuolista työtä. Rahapelaamiseen liittyvän velkaantumisen ehkäisyyn ja vähentämiseen tähtäävät toimet ovat tärkeä osa kokonaisuutta.

Sosiaali- ja terveysministeriön johdolla on käynnistymässä rahapelipoliittisen ohjelman toimeenpano. Ohjelma luo suuntaviivat rahapelihaittojen ehkäisylle ja vähentämiselle vuoteen 2030. Talousosaamisen edistäminen ja ylivelkaantumisen torjunta rahapelihaittojen

[1] STM on esimerkiksi esittänyt lausunnossaan oikeusministeriölle 28.4.2022 (VN/28370/2020) keinoja, joilla olisi mahdollista tehostaa ylivelkaantumisen ehkäisyä ja vähentämistä. STM esitti mm. harkittavaksi markkinoinnin rajoituksiin mallia, jossa sallittaisiin vain kuluttajan luoton ottamiseen liittyvään päätöksentekoon vaikuttavien tietojen esittäminen. Tällainen malli olisi lähtökohtaisesti tehokas kitkemään mielikuvamainontaa ja olisi valvonnan kannalta tehokas. Keskeistä on myös arvioida, onko esitetty korkokattotaso riittävän alhainen asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Kuluttajaluottojen sääntelyn, ohjauksen ja valvonnan arvioinnin yhteydessä voitaisiin lisäksi jatkossa arvioida, tulisiko ainakin kuluttajaluottojen sääntelyyn liittyvien selvien ja tahallisten rikkomusten seuraukseksi säätää oikeustoimen pätemättömyys (vrt. oikeustoimilaki (228/1929) 30 ja 31 §). Tällöin luotonantajalla ei olisi oikeutta periä myöntämäänsä luottoa, jos olisi selkeästi osoitettavissa, että luotonantaja on luottoa myöntäessään toiminut siten, että tarkkaan säädetyt pätemättömyysperusteet täyttyvät. Koska kysymys olisi siitä, antaako kansallinen oikeusjärjestys oikeussuojaa kansallisen lainsäädännön vastaisesti solmituille kuluttajasopimuksille, alustavan arvioinnin perusteella tällainen lainsäädäntömalli koskisi yhtä tehokkaasti sekä Suomessa että muissa jäsenvaltioissa toimivia luotonantajia.

ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi ovat ohjelman keskeisiä tavoitteita ja esitys tukee näiden toteutumista. Ylivelkaantumisen ja rahapelaamisen välisen yhteyden purkamiseen kohdennettavaa työtä on tärkeää jatkaa ja arvioida jatkokehittämisen tarpeita yhteistyössä eri hallinnonalojen välillä. Rahapelipoliittinen ohjelma tarjoaa paikan tälle.